

Gergics Gábor*

Az orosz dominanciájú integrációk fejlődése

A posztszovjet térség életére legnagyobb hatást gyakorló integrációk a szerző megítélése szerint a Független Államok Közössége (SZNG), a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (ODKB), az Eurázsiai Gazdasági Közösség (EVRAZESZ) és a Sanghaji Együttműködési Szervezet (SCO). Írásában főként e szerveződések politikai, gazdasági és védelmi-biztonságpolitikai vetületét vizsgálja.

Az integrációkba való szerveződés az államok együttműködésének a 20. század második felétől rendkívül népszerűvé vált sajátos megnyilvánulása. A multilaterális összefonódás egyik speciális változata a regionális politikai, gazdasági vagy katonai integráció. A bipoláris világrend „kifáradása”, a Szovjetunió viszonylag békés, tárgyalásos úton történő felbomlása, valamint a Varsói Szerződés Szervezetének megszűnése Oroszországot is új formák létesítésére sarkallta, amelyekhez a mintát egyértelműen az Európai Közösségek (1993 óta Európai Unió) adta és adja ma is.

Független Államok Közössége mint tehetetlenségi erő

A Szovjetuniónak búcsút intő – Belovezszkaja Puscsában (Fehéroroszország), az orosz és ukrán elnök, valamint a belorusz parlament elnöke által aláírt – megállapodás egyben döntött egy a korábbinál lazább „államszövetség” létrehozásáról is. A Független Államok Közösségének azóta hullámzó intenzitású együttműködése számos eredménnyel szolgált, de ugyannyi, ha nem több kérdőjelet is vont maga után. A 2008. október 9-én 11 tagállamra fogyat-

kozott közösség megalakulás óta 35 hivatalos államfői és 50 kormányfői találkozásán több mint 1700 dokumentumot fogadott el. E szerződések széles skálán mozgó egyveleget alkotnak: számtalan érzékeny témát is érintve a kisebbségi jogok biztosításától kezdve a törvénytelen migráció elleni küzdelemig, a katonai biztonságról szóló konvenciótól a bűnügyi segélyig, a gazdasági bíróság felállításától az államközi bankig. A feltűnő szerződési aktivitás egyetlen problémája a hozzá társuló implementáció hiánya. A megkötött egyezségeknek ugyanis mindössze 17 százalékát ratifikálták eddig a részes államok. Ez az inaktivitás főként a semlegességét fitogtató nyijazovi, majd berdimammedovi Türkmenisztán, valamint a „renitens négyes”, azaz Grúzia, Ukrajna, Azerbajdzsán és Moldova kötöttségektől tartózkodó magatartására vezethető vissza. Nem hagyható figyelmen kívül azonban az a tény sem, hogy majd mindegyik részes állam már számtalan alkalommal sikeresen negligálta a saját, magas fokú szuverenitását csorbító egyezmények végrehajtását.

A FÁK-tagállamok közötti koordináció területei közül már 1999-től, de sokkalta inkább 2001-től kiemelkedő jelentőségűvé vált a biztonságpolitikai együttműködés

szféráinak mélyítése. Az új irány legfőbb támogatója természetesen Oroszország volt. A „szövetségbe forrt”, de most már ténylegesen is szabad köztársaságok közös nevezőre hozásában a biztonsági kockázatok növekedése éppen kapóra jött a „putyini stabilizáció” során újra erőt gyűjtő orosz államnak. A biztonsággal kapcsolatos területek mindegyike orosz kezdeményezésre, és nem véletlenül orosz dominanciával működik. Igaz ez a FÁK legfőbb védelmi intézményére, a Védelmi Miniszterek Tanácsára, de a mellette funkcionáló Katonai-Technikai Bizottságra, a Koordinációs Bizottságra, valamint a majd később ismertett nemzetbiztonsági együttműködésre is. Lássuk hát, melyek ezek a szférák!

Az első ilyen hangsúlyos elem a FÁK Egyesített Légvédelmi Rendszer (*Odjegyinyonnaja szisztyema protyivovozdusnoj oboroni – OSZPVO; United Air Defence System – UnADS*) kialakítása. Ennek keretében kilenc tagállam működik együtt, így például 2006 októberében és 2008 áprilisában is közös légvédelmi gyakorlatot tartottak, felvonultatva több mint 100 repülőgépet és helikoptert. Az egyesített légvédelmi erők hatékonyságát viszont aláássa, hogy Türkmenisztán rendszeresen távol marad a gyakorlatoktól, Ukrajna és Üzbegisztán a bilaterális együttműködést preferálja, Kazahsztán pedig rendre saját területét ajánlja gyakorlatozási terepül, még a FÁK-on kívüli (például Mongóliában megrendezett) gyakorlatok esetén is. És még egy adalék: 2006-ban az egész OSZPVO/UnADS költségvetése mindösszesen 10,8 millió dollárt tett ki.

A közös fellépés lehetőségének második fontos eleme a békefenntartó missziók létesítésére való képesség. Az 1992. május 15-én a FÁK-államok katonai megfigyelőről és a kollektív erők békefenntartó tevékenységéről megkötött szerződés hatása

kétséges. Nem véletlen, hogy az Államfők Tanácsa 2007. október 15-i találkozóján elfogadott egyezmény is a FÁK Békefenntartó Kollektív Erőinek finanszírozási és technikai kérdéseit próbálta rendezni. A szerződést a mai napig csak Oroszország, Fehéroroszország, Örményország, Kirgizisztán és Tádzsikisztán írta alá. A közösség keretei között fejlődő békefenntartó erők hatékonyságának elégtelenségére utal, hogy a 2008-as évben csupán egyetlen ilyen misszió rendelkezett az ENSZ által is jóváhagyott mandátummal, ez pedig a Grúzia területén lévő Abháziában tevékenykedett, teljes orosz irányítás és dominancia mellett. (Ezen kívül bilaterális alapon még két békefenntartó misszió működik orosz irányítással: az egyik a moldovai Transznyisztriában, a másik pedig a grúzai Dél-Oszétiában.) Mikor korábban Grúzia követelte a FÁK-erők visszavonását területtől, Moszkva jogosan hivatkozhatott arra, hogy az ott állomásozó orosz erők csak FÁK-döntéssel mozdíthatók el (nem mellesleg egy ilyen döntés csak egyhangúlag hozható, Oroszországnak így biztosítva vétőt bármilyen esetre).

A FÁK biztonságpolitikájának harmadik, talán leginkább érdekfeszítő, ám a nyilvánosság számára érthető okokból legkevésbé ismert szférája a nemzetek biztonságáért felelős különböző szakszolgálatok kooperációja. A Szovjetunió szolgálatainál az elmúlt kilencven évben felhalmozott magas szintű professzionalitás és szakmai tudás predesztinálja az Orosz Föderáció mai biztonsági szerveit – FSZB (*Fegyerálnaja szluzsba bezopasznosztyi – Szövetségi Biztonsági Szolgálat*), SZVR (*Szluzsba vnyesnyej razvedki – Külső Hírszerző Szolgálat*), GRU (*Glavnoje razvedivatyelnoje upravlenyje – Felderítő Főcsoportfőnökség*), FSZO (*Fegyerálnaja szluzsba ohrani – Szövetségi Védelmi Szolgálat*) – is a meg-

kérdőjelezhetetlen közösségi vezetői pozícióra. Az 1995. április 3-ra kikristályosodott, azt megelőzően számtalan szervezeti és strukturális átalakításon átesett csúcsszerv, a Szövetségi Biztonsági Szolgálat kezdeményező szerepet tölt be az „államszövetség” hasonló szolgálatait problémakezelésének finomhangolásában.

Az intézményi keret a FÁK-tagállamok biztonsági szervei és speciális szolgálatait vezetőinek 1997 óta funkcionáló tanácsa (*Szovjet rukovodjitelej organov bezopasznosztyi i szpecialnih szluzsb – SZORB*), melynek elnöki posztját hagyományosan az FSZB igazgatója tölti be. A Szövetségi Biztonsági Szolgálaton belül a nemzetközi partnerekkel való koordinációért a Nemzetközi Együtműködés Igazgatósága felel, melynek képviselői hivatalos minőségben fellelhetők mind a tíz másik FÁK-államban, kiemelt kapcsolatot fenntartva különösen a belorusz KGB-vel, a kazah KNB-vel, az ukrán SZB-vel, az üzbég SZNB-vel, az örmény SZNB-vel, a moldáv SZIB-vel, a kirgiz KNB-vel és a tádzsik KNB-vel. A tanács most már évi rendszerességgel májusban, illetve októberben tartott ülésein megfigyelőként jelen vannak a német, a francia, az olasz és a spanyol szolgálatok vezetői is, ami a közösség pozitívan értékelendő nyitása, Európa felé irányuló fontos bizalomépítő- és erősítő lépése. (Érdekesség viszont, hogy a grúz titkosszolgálatok mellett a türkmén és az azeri speciális szolgálatok is mellőzik a tanácskozás e formáját.)

A tanács 2008 májusában Biskekben a 24. alkalommal megtartott ülésén az FSZB tíz nappal korábban kinevezett új igazgatóját, Alekszandr Bortnyikovot választották a SZORB elnökének. Bortnyikov azt a Nyikolaj Patrusevet váltotta, aki majd kilencéves regnálásával (1999. augusztus – 2008. május) a KGB 1954-es megalakulása óta Jurij

Andropov után a második leghosszabb időt töltötte a biztonsági vezetői székben. Az 1975 óta a „Cég” kötelékében álló Bortnyikov elnöki beiktatási beszédében nem tért el a korábbi évek hangsúlyától, mikor kiemelte, hogy a terrorizmusellenes cselekvés szükségessége a legfőbb probléma, amivel a FÁK speciális szolgálatainak szembe kell nézniük. A kirgiz fővárosban megtartott ülésen megállapodtak a FÁK-államok közötti információcsere hatékonyabbá tételéről, ami magába foglalja az információcsere új formáinak, metódusainak és csatornáinak kiépítését, valamint egy közös – a szervezett bűnözéssel és terrorizmussal kapcsolatos – adatbank létrehozásáról is.

A SZORB irányítása alatt (és a FÁK végrehajtó bizottságának végrehajtó szerveként) működik a FÁK Antiterrorista Központja (*Antiterrorisztjicseszkiy centr – ATC*), melyet – főként a közép-ázsiai terrorizmus elleni harcra fókuszálva – 2000-ben hívtak életre az államfők. A 2005. augusztusi FÁK-csúcson elfogadták a terrorizmus és egyéb extrém cselekmények elleni harccal kapcsolatos együttműködés koncepcióját és új programját, ami a korábbi 2000-es programot és annak a későbbi csúcson (2001, 2003, 2004) végrehajtott módosítását váltotta fel.

A biztonságpolitikai együttműködésnek a negyedik fő dimenziója a határőrizeti szervek munkájának összehangolása. Ez az az integrációs szint, amelynél a szupranacionális központosítási igény már meghaladja a tagállamok által kívánt, megtűrt mértéket. A határszervek, s mellette az idegenrendészet saját hatáskörben tartása a FÁK-államok biztonsági szemszögéből nélkülözhetetlen. Az országhatárok felügyelete a szuverenitás egyik megtestesítője. Az illegális migráció, az ember- és kábítószerkereskedelem, a határokon átnyúló szervezett bűnözés hatalmas feladatokat ró a ha-

tárvédelmi szervekre. E feladatok ismeretében érthető meg igazán, hogy 2003-ban a titkosszolgálatokat átalakító nagyszabású reform során miért is integrálta Putyin az FSZB-be a mára 140 000 fős (!) Szövetségi Határőr Szolgálatot (*Fegyerálnaja pogranyicsnaja szluzsba – FPSZ*), mai néven Határvédelmi Szolgálatot (*Pogranyicsnaja szluzsba – PSZ*). A FÁK illetékes kooperációs szerve a Határőrizeti Hatóságok Parancsnokainak Tanácsa (*Szovjet komandujuscsh pogranyicsnimi vedomsztvami*). A közös tanács távlati célja az integráció mélyítése, melyben Moszkva egyelőre csak Kazahsztánra, Fehéroroszországra, Kirgizisztánra, Tádzsikisztánra és Örményországra számíthat.

A Független Államok Közössége élő szervezet. Szervei működnek, kommunikációja állandó és egyenletes. Bár a külső szereplők felé zárt, befelé bármilyen témakört elbir a napirendjén. Ideális posztszovjet vitafórum. A FÁK 1990-es évekbeli leértékelődése megállt, és a biztonságpolitika megújult kihívásai új lehetőséget biztosítanak ennek a széles körű szövetségnek is. Oroszország egyetlen esélye, hogy befolyása alatt tartsa a számára fontos térséget (erre minden esélye megvan kiváló helyismerete, a helyi elitekkel való kapcsolata, energetikai pozíciója és kulturális beágyazottsága okán), ha pozitív jövőképet képes ajánlani a szövetségi államoknak, és konstruktív szereplőként lesz képes fellépni mind bi-, mind multilaterális kapcsolataiban során.

A Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete, avagy a „mini NATO”

A katonai–védelmi együttműködés kulcsfontosságú kérdés a posztszovjet térség államai számára. Ennek letéteményesévé

vált mára a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (*Organyizacija dogovora o kollektivnoj bezopasznosztyi – ODKB*). Létrehozásának előzménye az 1992. május 15-i taskenti megállapodás, azaz a Kollektív Biztonsági Szerződés (*Dogovor o kollektivnoj bezopasznosztyi – DKB*). A még FÁK-keretekben megkötött szerződés a tanácsstalanság és erőtlenség jelképe. Mi sem példázta ezt jobban annál, hogy az eredeti szerződésben tagként szerepel az az Örményország és Azerbajdzsán is, melyek között a DKB hatályba lépésekor még hadiállapot és kibékíthetetlennek tűnő konfliktus állt fenn a Hegyi-Karabah tartományért folytatott háború okán. Az 1999-es megújító protokoll aláírásakor már egy szorosabb szövetségesi rendszer körvonalazódott, mivel ebben az ekkorra már „másként gondolkodó” Grúzia, Azerbajdzsán és Üzbegisztán sem vesz részt.

A 21. század fordulója után felgyorsulnak az események. A biztonsági környezet radikálisan megváltozott, és ez egy új kezdet lehetőségét biztosította a részes államoknak. A ma hétagú Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetét 2002 májusában Oroszország, Kazahsztán, Fehéroroszország, Kirgizisztán, Tádzsikisztán és Örményország alakította meg, Üzbegisztán pedig egy véres helyi konfliktus és az USA-val való összekülönbözés nyomán 2005-ben tért vissza a szervezethez. A regionális „mini NATO” státusára törő szervezet 1992-es szerződésének 4. cikkelye garantálja, hogy ha a szerződés bármely tagját agresszió érné, akkor a többi tagállam a támadás elhárításához szükséges minden segítséget megad, beleértve a katonait is.

A védelmi és biztonságpolitikai együttműködés szinte az összes „kötelező” tárgykörre kiterjed. Ezek közül elsőként a közös haderő felállítására és gyakorlatoztatására áll. Már 2001 májusában döntés született egy

4000 fős, gyorsan telepíthető szárazföldi egység felállításáról (*Kollektyivnie szili bisztrogo zazvjortivanyija – KSZBR; Collective Rapid Deployment Force – CRDF*), amely tíz (három-három orosz és tádzsik, és két-két kazah és kirgiz) zászlóaljából épül fel. A legutóbb 2009 szeptemberében Tádzsikisztánban gyakorlatozó KSZBR/CRDF egyik legemlékezetesebb, 2008 júliusában és augusztusában megtartott közös hadgyakorlatának („Rubezs–2008”, azaz „Határ–2008”) helyszíne – talán nem véletlenül – egy forró földrajzi pont, a Grúziával határos Örményország volt. Az ODKB 2005 júniusában fejlesztési célként határozta meg egy 11 ezer fős közép-ázsiai haderő csoport létrehozását és a légvédelmi erők további formálását. Az arányok szemléltetésére: Grúzia hadereje az orosz–grúz konfliktust megelőzően 33 ezer főt számlált, amely éppen háromszorosa volt a tervezett közép-ázsiaiinak.

Az együttműködés hagyományosnak tekinthető agendái célirányosan a külső védelem és a belső stabilitás biztosításának koordinátarendszerében mozognak. Ezek közül fő tevékenységi körként megemlítenődő a határbiztonság, az illegális drogkereskedelem elleni küzdelem (azon belül is főként az Afganisztánnal határos, „fertőzött” területek okoznak fejtörést), a terrorizmus elleni küzdelem és a válságkezelésre való alkalmasság kialakítása. (2004 júniusában koncepcionális dokumentumot fogadtak el a békefenntartó képesség fejlesztéséről.)

Az ODKB tevékenységének eddigi legfőbb eredménye a katonai–technikai összehangolás területén mutatható ki. A szövetség részes államai ugyanis speciális kapcsolatban állnak az Orosz Föderációval: a védelmi ipari együttműködés keretében belső, nyomott áron vásárolhatnak orosz fegyvereket, hadi eszközöket. E ked-

vezmény erős vonzerő minden tag számára, hiszen a posztszovjet térség államai egytől egyig hadilábon állnak a haderőformokkal, és a modern eszközökkel való ellátottság tekintetében is gondjaik vannak. Putyin a szervezet 2007. októberi dusanbei találkozóján külön ki is emelte, hogy a kedvezményes ár nemcsak a tagállamok hadseregeire, hanem különleges szolgálataira és egyéb erőszakszervezeteire is vonatkozik.

Összességében értékelve meg kell állapítani, hogy a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetét ma a posztszovjet térség legsikeresebb és legkiterjedtebb próbálkozása egy regionális katonai szövetség kialakítására. A léte mellett szól, hogy a tagok biztonsági kockázatai sokkal eredményesebben csökkenthetők e szervezet keretei között, mint önállóan. A szervezettel szemben két kifogást szoktak felhozni. Az első szerint az ODKB döntéshozatalában Oroszország túlsúlya érezhető, és így ez egy tisztán orosz érdekeltségű szervezet, ami így meglehetősen egyoldalú kritika. A másik viszont sokkal inkább konkrét és elgondolkodtató: az ODKB adaptációs képessége és készsége még egyetlen esetben sem lett tesztelve, s ez komoly bizonytalanságokat rejt magában.

Eurázsiai Gazdasági Közösség – a gazdaságok összehangolási kísérlete

A gazdasági integrációk sajátossága, hogy létrehozásuk a legtöbb kölcsönös előnnyel, ám épp a belföldi strukturális átalakítások okán egyben a legfőbb ellenkezéssel is együtt járhat. Ezt figyelembe véve – az ambivalens tényezők ellenére is – akár bizakodva is nyilatkozhatnánk a posztszovjet terület eddigi legreménytelje-

sebb ilyen kísérletéről, az Eurázsiai Gazdasági Közösségről (*Jevroaziatszkoje Ekonomicseszkoje Szooobszesztvo – JEVRAZESZ*). Persze kritikára is bőven van okunk, hiszen a közösség integráció-mélyítési kísérletei eddig sorra csődöt mondtak, s csupán az elvi deklarációk maradtak. Az orosz kezdeményezésre 2000. október 10-én Asztanában felállított szervezetnek ma Oroszország, Kazahsztán, Fehéroroszország, Kirgizisztán és Tádzsikisztán a tagja. Az alapítók szeme előtt minden bizonnyal az Európai Unió integrációs útja és annak fokozatos elmélyülése lebegett. A célok is e szerint alakultak: áruk és szolgáltatások szabad áramlása, vámunió és közös piac, a vámtarifák harmonizációja, egységes valuta és jogszabályi harmonizáció. A kooperáció azonban már az első lépcsőfoknál elakadt. A szabadkereskedelmi térség kialakítása máig sem valósult meg. A tagállamok belső kereskedelmét súlyos korlátozások terhelik, s míg ezeket fokozatosan le nem bontják, az integráció további funkcionális szintjei megvalósíthatatlanok.

Az integráció további problémája annak „többsebességessé” válása. A tagok erősebb része (Oroszország, Fehéroroszország, Kazahsztán) ugyanis egy másik kooperáció, az Egységes Gazdasági Térség (*Jegyinoje ekonomicseszkoje prosztrantsztvo – EEP*) keretében gazdasági összehangolási szándékukat külön is kifejezésre juttatták. A FÁK 2007. október 6-án Dusanbéban tartott államközi tanácsülésén a három ország arról a perspektivikus célról határozott, hogy 2010-re vámuniót hoznak létre, s együttműködésüket az energetika területén is fokozzák. Az azóta eltelt időszakban azonban csak a kérdőjelek száma szaporodott. Ilyen kérdőjel a 2008. december 12-i kormányközi tanácsülés döntése is, melynek so-

rán felfüggesztették Üzbegisztán részvételét a szervezetben.

Az Oroszország vezető szerepével létrejött közösség valós szándéka egyelőre bizonytalan. Az a tény azonban egyetlen részleges állam figyelmét sem kerülheti el, hogy bár az utóbbi években a függőségük csökkent, de még ma is mindegyikük FÁK-on belüli első számú külkereskedelmi partnere Oroszország. Végül azt se felejtjük el, hogy az Európai Unió mai formája és gazdasági integrációs szintje (közös valutarendszer, közös politikák) is csak 50 év kitartó munkájának eredményeként született meg.

A Sanghaji Együttműködési Szervezet – az ázsiai vákuum

A védelmi és gazdasági elemeket vegyítő Sanghaji Együttműködési Szervezet (*Sanghajszkaja organyizacija szotrudnyicsesztva – SOSZ*) az utóbbi évek talán legbizarrabb integrációja. Itt is érdemes az előzményekhez visszakanyarodni. A „sanghaji ötök” – Kína, Oroszország, Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán – 1996-os megalakulásának mozgatórugója a szomszédság volt. A védelmi bizalomerősítés, a határ régiókban való bizalmi kooperáció 1997-ben újabb megállapodást szült, amely már a határ régiókban állomásozó haderők konkrét redukálását is eredményezte. Így jutunk el 2001. június 15-éhez, mikor Üzbegisztán az „ötökhöz” való csatlakozásával megalakul a Sanghaji Együttműködési Szervezet, melyben ma megfigyelői státussal rendelkezik India, Irán, Mongólia és Pakisztán. A SOSZ partneri párbeszédet folytat Sri Lankával és Fehéroroszországgal, sőt egy úgynevezett összekötő csoporton keresztül vendégstátust biztosít Afganisztán számára is.

A szervezet már megalakulása óta az Egyesült Államok gyanakvásának tárgya. Részben érthető a megkülönböztetett figyelem, mivel a megfigyelő tagokat is beleszámítva a SOSZ tagjai birtokolják a Föld olajkészleteinek 22,5, bizonyított földgáz-tartalékainak pedig a 44,7 százalékát, és ami a gazdasági világválság kapcsán különös jelentőségűvé vált, az arany- és valutatartalékok több mint 50 százalékát.

A SOSZ biztonságpolitikai együttműködésének leglátványosabb eleme a 2004-ben életre keltett ún. regionális antiterrorista struktúra (*Regional Anti-Terrorist Structure – RATS*). Az új típusú kihívások elleni küzdelem e zászlóshajója (a maga alig több mint egymillió dolláros költségvetésével, az együttműködést nehezítő nyelvi különbségek mellett) egyszerre „három gonosz”: a terrorizmus, a szeparatizmus és az extrémizmus ellen kíván küzdeni. A biztonsági együttműködés keretében egy sor bizalomépítő lépésre kerül sor, s több közös hadgyakorlatot is rendeztek, mint például a „Békemisszió 2005” és „Békemisszió 2007” közös kínai–orosz hadgyakorlat. A gazdasági tárgyalások számos témakört érintenek, így az energetika, a kereskedelem, a telekommunikáció és egyéb magas technológia adásvétele kérdéseit. Hogy egy konkrét eredményt említsünk ezen a téren, 2005-ben megalakították az *SCO Interbank Association*t, amelynek keretében Kína már 2006-ban 900 millió dolláros hitelkeretet szánt a régiós, határokon átnyúló gazdasági projektek finanszírozására.

A Sanghaji Együttműködési Szervezet kakukktojásnak is tekinthető a fentebb be-

mutatott négy szervezet között. Egyedi, mert bár állandó tagjainak kétharmada közép-ázsiai ország, a karmesteri pálca nem Moszkva, hanem Peking kezében van. A kínai vásárlóerő-paritáson számolt bruttó hazai termék a három és félszerese, kereskedelmi vonzása pedig sokszorosa az oroszénak. Kérdés, ki milyen módon próbálja majd alakítani a napirendet, és milyen perspektívát szán a szervezetnek. A látúveg még homályos, de egyvalami biztos: a kölcsönös előnyök kiaknázásával, az integráció elmélyítésével e regionális kooperáció meghatározó nemzetközi szereplővé válhat már a nem is oly távoli jövőben.

Összegzés

A regionális együttműködések népszerűsége töretlen, s a fenti példák jól bizonyítják, hogy Moszkva szemszögéből is stratégiai jelentőségű ezek megszervezése, illetve a napirend-alakító pozíció birtoklása bennük. Az ugyanakkor még nem látható, hogy mi lesz a posztszovjet térség integrációjának legfontosabb kényszertényezője. Oroszország mindenesetre szervez, tárgyal, folyamatosan ébren tart. Tudja, hogy az együttműködésnek nincs alternatívája. Az azonban még számára is komoly dilemma, hogy melyik úton induljon el, s hogyan teremtsen meg egy minél szélesebb körű tagsággal működő, valóban életképes integrációs szervezetet. ■

* A szerző a Magyar Külügyminisztérium munkatársa. A cikkben leírtak nem jelentik a magyar kormány hivatalos álláspontját.

Irodalom

- Bailes, Alyson J. K. – Baranovsky, Vladimir – Dunay, Pál: Regional security cooperation in the former Soviet area. In *SIPRI Yearbook 2007. Armaments, disarmament and international security*. Oxford University Press, 2007, 165–192 o.
- Hajgató Tamás: Orosz titkosszolgálatok a múlt árnyékában. *Felderítő Szemle*, 2007. 1. szám. 107–119. o.
- <http://www.fsb.ru/fsb/history.htm>.
- IMF World Economic Outlook 2008; <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.
- Itogovíe sztatiszticeszkíe nokazatyeli o ratifikacii dokumentov, prinyatih v ramkah SZNG v 1991–2008 godah. <http://cis.minsk.by/>
- Jane's Sentinel – Security Assessment, Russia and the CIS. Jane's Information Group Ltd. <http://sentinel.janes.com/public/sentinel/index.shtml>.
- Ludvig Zsuzsa: Integrációs és dezintegrációs folyamatok a FÁK-térségben – gazdasági megközelítésben. In *Sikerek és kudarcok: a FÁK-térség energetikai és integrációs dilemmái*. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, *Kelet-Európa Tanulmányok*. 2008. 3. szám. 59–66. o.
- Patrusev, Nyikolaj: Partnerség a biztonságért. *Szakmai Szemle*. A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának kiadványa. 2006. 2. szám. 168–180. o.
- Peacekeeping in CIS. *SIPRI Yearbook 2008. Armaments, disarmament and international security*. Oxford University Press, 2008, 132–133. o.
- Rácz András: Katonai együttműködés Fehéroroszország és Oroszország között. *Külügyi Szemle*, 2008. 2. szám. 3–20. o.
- Sz. Bíró Zoltán: A FÁK-térség – az integráció politikai esélyei. In *Sikerek és kudarcok: a FÁK-térség energetikai és integrációs dilemmái*. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, *Kelet-Európa Tanulmányok*. 2008. 3. szám. 11–26. o.
- The Shanghai Cooperation Organization: <http://www.sectesco.org/RU/>.
- Zajavlenyje dlja presszi Predsedatyelja Pravitel'stva Rosszii V. V. Putyina po itogam zaszedanyija Mezsgoszudarsztvennogo Szoveta EVRAZESZ na urovnye pravitel'stva. <http://www.government.ru/content/governmentactivity/mainnews/archive/2008/12/12/1804163.htm>.